Egy átlagos mandulaműtét negyven perc alatt megvan, egy szívátültetés négy–hat óra. Mégis mindkettőre több éven át készül az orvos, egyetemen és rezidensként. A *Hozsánna és a vének* rövid kötetének megírásához – és értő olvasásához – szintén éveken át tartó munka szükségeltetik. A cím és a fülszöveg egyszerre vezet a görög múzsák világába és az Ószövetség késői műveibe. A *méne tekel, ufarzin* és a cím ötletét adó *Zsuzsánna és a vének* története egyaránt Dániel könyvéből valók.

POETA BEATIFER

Tűnődések Mezősi Miklós *Hozsánna és a vének* című kötetéről

Dániel könyve az egyetlen szentírási könyv, amely három nyelven íródott. És, akárcsak a *Hozsánna és a vének*, kultúrák találkozásának termékeny talajából nő ki. Az előbbi a héber, az arám és a görög nyelvű irodalom összefonódása, az utóbbiban a skála az Ószövetségtől a perzsa és arab meséken, Shakespeare-en, Dantén, Thomas Mannon, Prouston át a magyar kultúráig ér, József Attilával, Babitscsal, Móka Mikivel, *Macskafogó*val. Ráadásul Mezősi előszeretettel nyúl olyan történetekhez, melyek többszörös átdolgozás után értek el hozzánk: *Pyramus meg Thisbe* babiloni története Ovidiuson keresztül érkezik hozzánk, Shakespeare is csavar rajta, nem is egyet. Vergilius Dantén és Babitson át kerül a kötetbe.

Az első kérdésem az volt, hogy működik-e Mezősi Miklós kötetében az, ami Dániel könyvében. Születik-e valami új, valami egyedi a különféle világok találkozásából, vagy megmarad azon a szinten, mint gyermekkorom kedves játéka, a kaleidoszkóp, mely változatos formákat mutat valódi művészeti érték nélkül? Van-e olyan szinten Mezősi, mint a görögül is verselő Ungvár-németi Tóth László, vagy a reformáció korának héber nyelven görög versformákat alkalmazó peregrinus diákjai? „Körmöd – meglásd – lerágod majd tövig”, ígéri az *Expozé*.

A második kérdésem a nyugtalanító borítóképpel kapcsolatos. Zsuzsánna vénei ugyanis nem platánfák árnyékában békésen sakkozó öregurak, SZTK-ba reggeli első vizeletet vivő, légynek sem ártó nagypapák, hanem két undok kukkoló, akik eleinte csak hálni akarnak az ártatlan Zsuzsannával, később ki akarják végeztetni. A *méne tekel, ufarzin* sem ígér nyugodt, ágyban, párnák közti halált (ha már Mezősi behozta Petőfit). És a nyugtalanító, kegyetlen szereplők végigvonulnak a köteten, Médea, Phaidra, Marduk és Tiámat, a Kékszakállú vagy a frissen defloráltakat kivégeztető Sahrijár szultán,

és a nagy lázadók, mint a nőstény Prométheusz vagy Lucifer. A nyugatalító vonulathoz tartozik a kötetet a groteszk felé mozdító állatvilág: a baljóslatú varjú, Csehov lova, a Tatjánát üldöző medve, az állati és emberi lét határán lévő lények, a Szirén és a beszélgetőpartnereit megölő Szfinx.

A harmadik kérdésem a kötetben vissza-visszatérő Paradicsomra vonatkozott. A menny felé vivő Beatrice, a *Lépcsőházi gondolat*ban megjelenő „saját kertemben fölnevelt Paradicsom", az *Apokrif Zsuzsánna* pincéjének édenkertje, és az *Énekek éneké*re („Bárcsak bátyám lennél, ki anyám mellét szopta! Ha az utcán találkoznánk, megcsókolhatnálak, és nem szólnának meg") utaló *Csillapító olajok, tégelyben*: „De te érted, olvasóm, / hiszen régóta olvasol. / Lehetnél bár az én tesóm – / miért is ne, ha Beatrix / »boldogít« és fényt hoz is? // Testvérek csak titokban, éjjel / szerethetnek, de kéjjel, szenvedéllyel."

Épp elbukott vagy épp visszaszerzett Paradicsomról van szó? Ne feledjük, a zsidó irodalom vissza-visszatér az elbukott Paradicsomhoz – Zsuzsánna történetében is. Zsuzsánna nem akárhol sétál, hanem az ura körülkerített kertjében (paradeisos). „És a vének? A vének ellenérvek." A vének azokat a vezetőket testesítik meg, akik saját vágyaikat a közösségi jólét elé helyezik, és miattuk bukjuk el a Paradicsomot. Meglesz-e újra? „S utána tenném Édent, hogyha megtalálom. / Mert régen eltűnt, el is veszítettem." *(Tervezett fogantatás – vagy csak úgy jön)*

A nyugtalanító érzést és a Paradicsom elvesztésétől való félelmet két eszközzel is igyekszik oldani a kötet. Az egyik az erotika, a másik a játékosság. Épp a *Játék* című versben olvassuk: „Tán elnézed nekem sületlen tréfám, / mi ártatlan mint tréfa nem számolható el, / ha önmagában áll – de hogyha versben / fut végig: játszik olvasóval s macska-néppel." A szerző kétségkívül virtuóz, de a l'art-pour-l'art-nak tűnő szójátékok, rímek nemcsak oldani tudják a feszültséget, de fokozni is: „Fő gondom az lett, hogy fejezhető ki s be / (kapd el rímnek ezt: Pyramus meg Thisbe)" *(Invokáció)*

A kötet abban is játékra hívja az olvasót, hogy nem mindenhol egyértelmű, hogy kire vagy milyen műre utal. Lucifer, Beatifer, a *Macskafogó* és Gérüón megjelennek a magyarázatokban, de a Rossz Virágáról már nem közli a szerző, hogy Baudelaire *Fleurs du mal*jából csak Babits csinált *A romlás virágai*t, pontosabb a más fordítók által megtartott és Mezősi által is hozott cím. *Csak azt tunnám feledni* – utal csendben a Komédiát gyakran idéző mű a Tragédiára –, és így jelenik meg a késő bánat, a későn jövő bölcsesség a Diderot ide illő mondását idéző *L'esprit d'escalier*-ben.

Az erotika hol könnyed, ártatlan: *„Már várom én az estét, s majd az éj beültét, / szó-ajándékaid hogy vidítsák lelkem. / Úgy várok rád, mint csöppség anyja emlejére; / úgy nevetnék rád s kacagnék mellre téve" (Zsuzsánna és az álom)*. Hol eléggé kifejező: „csordultig telten ontom / reád, rózsám, ha

mondom; / beléd kívánom önteni / amit csordultig őrzeni / vágytam eddig s adhatom / neked, mit isten adhatott." *(Rajongások)* A kifejezőség helyett írhattam volna akár *kézzel fogható*t is, gondoljon csak bele az olvasó, hogy milyen magas labdát nem csap le a költő az *önteni* előtt az *ontom – mondom* rímpár tovább nem vitelével. A kötet elejének könnyed erotikája erőszakká és vágyott bűnbeeséssé válik a végére: „Hát szétkúrták őt akkor aznap este – / őt, ki tudta akkor (délután volt), / hogy várnak rá, és ő is várta: hogy megessen, / s e tőről metszett magyar történetbe essen." *(Apokrif Zsuzsánna – Csehov lova)*

Elveszítjük hát a Paradicsomot vagy megtaláljuk? Nyomasszanak minket a szörnyek, a tragikus hősök, vagy megment minket, ha élvezzük a szójátékokat, örvendünk az intertextualitásnak s a fülszöveg múzsái közül kiváltképp Eratót tiszteljük? Ártatlan hős Zsuzsánna, vagy ő is várta, hogy megessen? S mire való a sok idézett, megidézett költő, író, szörny és hős? A kötet felütése épp ez: „Mi történt? Mondd el, mily dolog – / vagy több? Akárhogy is legyen: / mi van vagy lett, hová folyt el borod?" S pár sorral arrébb a nagy Ilion ég, Anchises jámbor magzata menekül, a költő regél. A regélő költőt hozza majd Dante, Dantét Mezősi. A babiloni szerelmespárt megírja Ovidius, átveszi Shakespeare, végül bekerülnek a *Hozsánna és a vének*be. Az emberiség történetét megírja Dante és Madách. „Tragédiának nézed? Nézd legott / Komédiának s múlattatni fog" – ugyanazokat a köröket futjuk. Nincs új a nap alatt, üzeni a költő és a Prédikátor. Mit tegyünk? (Mezősi miatt leírnám oroszul, de ó, rosszul hangzana úgy a konnotációja). A vége felé komorodó kötethez használati utasítást – és a három kérdésemre megoldást az utolsó két vers ad: „»Hogy olvassuk« mindezt? Nem érdekel. / Olvasd fordítva: megcsikordul. / Éppen attól énekel, / s életre kel kellem, báj és szenvedély." *(Furcsa rímek)*

Ott állsz a Paradicsom kerítésénél. Visszamehetsz a kín eredetéig és annak az okáig, vagy űzhetsz búfelejtő játékokat. Ott vagy az erotika, a bűn és az áldozati lét határterületén. Forgathatod őket erre, arra *(Expozé)*. És ott van Isten is, mert „isten a főtt sonkában is ott van" (szól Hamvassal Mezősi a *Nem üzenet*ben). És a vers és a kötet vége mutatja, hogy többről van szó, mint a kaleidoszkóp játékáról. A más költőktől árendába vett dolgok, a felhasznált bibliai, mitológiai történetek ugyanúgy isten-lakta Paradicsom lehetnek, mint az eredeti Éden, az Ígéret Földje, Zsuzsánna urának kertje a diaszpórában: „Ha, mint mondják, / isten a főtt sonkában is ott van: / akkor mások otthonában, / vagy jókedvvel szürcsölt borában / hogy ne volna árendában?" *(Gondolat, Bp., 2023)*